

РОЗДІЛ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346:347.736

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/32>

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ ПРАВОЧИНІВ БОРЖНИКА У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА

THE FEATURES OF RECOGNIZING THE DEBTORS TRANSACTIONS AS INVALID IN BANKRUPTCY PROCEDURE

**Бутирський А.А., д.ю.н., професор,
суддя**

Господарський суд Чернівецької області

**Захарченко А.М., д.ю.н., професор,
завідувач науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад**
Донецький державний університет внутрішніх справ

У статті досліджено особливості визнання недійсними правочинів боржника у справі про банкрутство. Звернено увагу на те, що застосування інституту визнання правочинів боржника недійсними в процедурі банкрутства зумовлено пошуком кредиторами боржника нових інструментів поповнення ліквідаційної маси останнього та необхідністю позбутися вимог кредиторів, які мають «штучний» характер і існують виключно для отримання дружніми кредиторами боржника більшості голосів на зборах кредиторів.

Розкрито підстави визнання правочинів боржника недійсними у справі про банкрутство, які поділяються на такі групи: визнання угод недійсними на загальних підставах (невідповідність угоди вимогам закону в широкому розумінні); визнання фраздаторних угод недійсними внаслідок їх невідповідності загальним засадам цивільного законодавства; визнання фраздаторних угод недійсними відповідно до ст. 42 Кодексу України з процедур банкрутства.

Проаналізовано особливості застосування позовної давності при визнанні правочинів боржника недійсними у справі про банкрутство. Стверджується, що вплив позовної давності, на перший погляд, може слугувати підставою для легітимації протиправних дій боржника. Проте право пред'явити позов про визнання правочинів недійсними у провадженні у справі про банкрутство також мають кредитори, які жодним чином не отожденоються з боржником, а тому перебіг позовної давності для них починається, як правило, у провадженні у справі про банкрутство. Тобто угоди боржника, укладені понад три роки до відкриття провадження у справі про банкрутство, можуть бути оскаржені кредиторами, що відповідатиме принципу справедливості.

За результатами дослідження зроблено висновок, що наслідки визнання правочинів недійсними для боржників-юридичних та боржників-фізичних осіб відрізняються тим, що у разі визнання правочину боржника-юридичної особи недійсним майно повертається до ліквідаційної маси, а якщо боржник є фізичною особою, то визнання його правочину недійсним є підставою для закриття провадження у справі про банкрутство.

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, Кодекс України з процедур банкрутства, недійсний правочин, фраздаторний правочин, майнові дії, позовна давність, арбітражний керуючий, кредитор.

The article examines the features of recognizing the debtor's transactions as invalid in a bankruptcy case. The use of the institution of recognizing the debtor's transactions as invalid in a bankruptcy procedure is due to the debtor's creditors' search for new instruments for filling the liquidation estate of the latter and the need to get rid of creditors' claims that are "artificial" in nature and exist solely for the debtor's friendly creditors to obtain a majority of votes at the creditors' meeting.

The grounds for declaring the debtor's transactions invalid in bankruptcy proceedings are disclosed, which are divided into the following groups: declaring transactions invalid on general grounds (non-compliance of the transaction with the requirements of the law in a broad sense); declaring fraudulent transactions invalid due to their non-compliance with the general principles of civil legislation; declaring fraudulent transactions invalid in accordance with Art. 42 of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures.

The peculiarities of the application of the statute of limitations when declaring the debtor's transactions invalid in a bankruptcy case are analyzed. It is argued that the expiration of the statute of limitations, at first glance, may serve as a basis for legitimizing the debtor's illegal actions. However, creditors who are not identified with the debtor in any way are also entitled to file a claim for declaring transactions invalid in bankruptcy proceedings, and therefore the statute of limitations for them begins, as a rule, in the bankruptcy proceedings. That is, the debtor's agreements concluded more than three years before the opening of bankruptcy proceedings may be challenged by creditors, which will comply with the principle of fairness.

Based on the results of the study, the authors concluded that the consequences of declaring transactions invalid differ for debtors-legal entities and debtors-individuals, namely in that in the event of declaring a transaction of a debtor-legal entity invalid, the property is returned to the liquidation estate, and if the debtor is an individual, then declaring his transaction invalid becomes the basis for closing the insolvency proceedings.

Key words: bankruptcy, insolvency, Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, invalid transaction, fraudulent transaction, property actions, statute of limitations, arbitration manager, creditor.

Постановка проблеми. Останнім часом кількість справ про визнання недійсними правочинів боржника у процедурі банкрутства набула масового явища. Це обумовлено пошуком кредиторами боржника нових інструментів наповнення ліквідаційної маси останнього та необхідністю позбавитись вимог кредиторів, які носять «штучний» характер і існують виключно для отримання

дружніми кредиторами боржника більшості голосів на зборах кредиторів.

За загальним правилом (ст. 204 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним (презумпція правомірності правочину). Натомість у процедурі банкрутства діє презумп-

ція сумнівності правочинів. Так, у постанові Верховного Суду від 30 січня 2019 р. у справі № 910/6179/17 вказано: «оскільки, період часу з моменту виникнення грошового зобов'язання у боржника у тому числі при загрозі неплатоспроможності або при надмірній заборгованості до дня порушення справи про його банкрутство є підозрілим періодом, а правочини (договори, майнові дії) боржника, що вчинені у цей період часу є сумнівними, частиною 1 ст. 20 Закону про банкрутство встановлено правову презумпцію сумнівності правочинів та майнових дій боржника, що вчинені ним протягом вказаного у Законі строку, тому будь-який правочин боржника щодо відчуження ним свого майна може бути визнаний недійсним на підставі наведеної норми» [1].

Серед вчених, які обрали предметом своїх наукових пошуків проблеми неплатоспроможності та банкрутства, слід відзначити О. Беяневич, О. Бірюкова, Л. Грабован, М. Гурина, В. Джуна, В. Дутку, Ю. Кабенюк, Л. Ніколенко, Б. Полякова, П. Пригузу та інших. Разом з тим, не зважаючи на значну кількість наукових публікацій, присвячених питанням відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом, у тому числі і питанням визнання правочинів боржника недійсними у цій процедурі, все ще залишається низка актуальних питань, які стоять перед юридичною наукою та практикою в частині особливостей визнання недійсними правочинів боржника у справі про банкрутство, що свідчить про актуальність цього дослідження.

Метою статті є визначення особливостей визнання недійсними правочинів боржника у процедурі банкрутства, виявлення та розкриття проблемних питань, що виникають у практиці застосування відповідних положень законодавства.

Виклад основного матеріалу. З урахуванням того, що інститут банкрутства є комплексним, підстави та порядок визнання недійсними угод у процедурі банкрутства також носять комплексний характер, що призводить:

- до застосування до таких правовідносин норм різних галузей права, загального і спеціального законодавства;
- до особливого процесуального правового регулювання розгляду згаданих справ.

Л. Ніколенко та Ю. Федоренко з цього приводу слушно наголошують, що для розгляду відокремлених проваджень у справі про банкрутство характерною є специфічна процесуальна форма, яка відрізняється і від процесуальної форми розгляду загальної справи про банкрутство, і від процесуальної форми розгляду справ у порядку позовного провадження [2, с. 23].

Підстави для визнання угод недійсними у процедурі банкрутства є найрізноманітнішими, у зв'язку з чим можна виділити:

- 1) визнання угод недійсними за загальними підставами (невідповідність угоди вимогам закону у широкому розумінні);
- 2) визнання недійсними фавдаторних угод через їх невідповідність загальним засадам цивільного законодавства;
- 3) визнання недійсними фавдаторних угод згідно зі ст. 42 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ).

Визнання угод недійсними за загальними підставами (невідповідність угоди вимогам закону у широкому розумінні). Згідно з ч. 1 ст. 203 ЦКУ зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, а відповідно до ч. 1 ст. 215 ЦКУ підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою – третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу.

Визнання недійсною угоди боржника за вказаною підставою свідчить про те, що сторони, укладаючи таку угоду, припустились порушень закону, проте не мали на

меті завдати шкоди іншим особам. У випадку визнання такої угоди недійсною сторони повертають одна одній все отримане за угодою, а контрагент боржника може бути визнаний кредитором у справі про банкрутство.

Визнання недійсними фавдаторних угод через їх невідповідність загальним засадам цивільного законодавства.

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 07 вересня 2022 р. у справі № 910/16579/20 зазначено: «... Фавдаторні правочини у цивілістичній доктрині – це правочини, які вчиняються сторонами з порушенням принципів доброчесності та з метою приховування боржником своїх активів від звернення на них стягнення окремими кредиторами за зобов'язаннями боржника, завдаючи тим самим шкоди цьому кредитору (п. 10.26.).

У ЦКУ немає окремого визначення фавдаторних правочинів, їх ідентифікація досягається через застосування принципів (загальних засад) цивільного законодавства та меж здійснення цивільних прав. Спільною ознакою таких правочинів є вчинення сторонами дій з виведення майна боржника на третіх осіб з метою унеможливлення виконання боржником своїх зобов'язань перед кредиторами та з порушенням принципу доброчесності поведінки сторони у цивільних правовідносинах (п. 10.27.)» [3].

При визнанні недійсними фавдаторних угод через їх невідповідність загальним засадам цивільного законодавства майно банкрута повертається у ліквідаційну масу. Такий наслідок настає як покарання для недоброчесних учасників цивільних правовідносин.

«Доброчесність є однією з основоположних засад цивільного законодавства та імперативним принципом щодо дій усіх учасників цивільних правовідносин (пункт 6 частини першої статті 3 ЦК України).

Доброчесність – це відповідність дій учасників цивільних правовідносин певному стандарту поведінки, який характеризується чесністю, відкритістю, повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення. Тобто, цивільний оборот ґрунтується на презумпції доброчесності та чесності учасників цивільних відносин, які вправі розраховувати саме на таку поведінку інших учасників, що відповідатиме зазначеним критеріям та уявленням про честь і совість» (п. 10.28. постанови Великої Палати Верховного Суду від 07 вересня 2022 року у справі № 910/16579/20) [2].

Критеріями фавдаторності правочину можуть бути:

- момент вчинення оплатного відчуження майна або дарування (вчинення правочину в підозрілий період, упродовж 3-х років до порушення провадження у справі про банкрутство, після відкриття провадження судової справи, відмови в забезпеченні позову і до першого судового засідання у справі);
- контрагент, з яким боржник вчинив оспорювані договори (родичі боржника, пов'язані або афілійовані юридичні особи);
- щодо оплатних цивільно-правових договорів важливе значення має ціна (ринкова, неринкова ціна), і цей критерій має враховуватися.

Визнання недійсними фавдаторних угод згідно зі ст. 42 КУзПБ.

Як відзначає М. Гурін, спеціальні підстави для визнання правочинів недійсними у процедурі банкрутства слід поділити на:

- підстави, з яких правочини можуть бути визнані недійсними господарським судом якщо вони завдали збитків боржнику або кредиторам;
- підстави, з яких правочини можуть бути визнані недійсними господарським судом незалежно від факту завдання такими правочинами збитків [4, с. 53].

Так, згідно з ч.ч. 1–2 ст. 42 КУзПБ господарський суд у межах провадження у справі про банкрутство за заявою арбітражного керуючого або кредитора, поданою в порядку, визначеному статтею 7 цього Кодексу, може

визнати недійсними правочини або спростувати майнові дії, вчинені боржником після відкриття провадження у справі про банкрутство або протягом трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство, якщо вони порушили права боржника або кредиторів, з таких підстав:

- боржник виконав майнові зобов'язання раніше встановленого строку;
- боржник до відкриття провадження у справі про банкрутство взяв на себе зобов'язання, внаслідок чого він став неплатоспроможним або виконання його грошових зобов'язань перед іншими кредиторами повністю або частково стало неможливим;
- боржник здійснив відчуження або придбав майно за цінами, відповідно нижчими або вищими від ринкових, за умови що в момент прийняття зобов'язання або внаслідок його виконання майна боржника було (стало) недостатньо для задоволення вимог кредиторів;
- боржник оплатив іншій особі або прийняв майно в рахунок виконання грошових вимог у день, коли сума вимог кредиторів до боржника перевищувала вартість майна;
- боржник узяв на себе заставні зобов'язання для забезпечення виконання грошових вимог.

Правочини, вчинені боржником протягом трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство, можуть бути визнані недійсними господарським судом у межах провадження у справі про банкрутство за заявою арбітражного керуючого або кредитора також з таких підстав:

- боржник безплатно здійснив відчуження майна, взяв на себе зобов'язання без відповідних майнових дій іншої сторони, відмовився від власних майнових вимог;
- боржник уклав договір із заінтересованою особою;
- боржник уклав договір дарування.

Визначені наведеною нормою підстави є додатковими, специфічними підставами для визнання правочинів недійсними, які характерні виключно для правовідносин, що виникають між боржником і кредитором у процесі відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом.

За цих умов застосування положень ст. 42 КУзПБ та визнання згідно з наведеною нормою недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство є тим засобом, який спрямований на досягнення однієї з основних цілей процедури неплатоспроможності – максимально можливого задоволення вимог кредиторів.

Важливою особливістю ст. 42 КУзПБ є те, що поряд з визнанням угод недійсними можливе також спростування майнових дій боржника (франдаторні майнові дії), у зв'язку з чим можливим є пред'явлення позову про спростування майнових дій боржника без визнання угод недійсними. У такому випадку метою застосування спростування майнових дій є не спростування саме по собі, а повернення до ліквідаційної маси певного майна. Відтак, є цілком обґрунтованим та доцільним спростувати майнові дії, вчинені боржником за укладеним правочином (договором) на шкоду власним інтересам або інтересам інших кредиторів, без визнання його недійсним.

Майнові дії боржника – це вид юридичних дій, як-то вчинки, що здійснені боржником або від імені боржника і мають матеріальний вираз у формі документу будь-якого правочину (угоди, договору), розпорядчого документу, акту, пов'язаного з волевиявленням боржника як суб'єкта правовідносин на відчуження майнових активів боржника або відмову від них. Отже, спростування майнових дій боржника – це заперечення, відхилення, оспорування фактичних даних чи обставин, що визначають правомірність майнових дій боржника, та може мати форму визнання недійсними (незаконними, нечинними) дій боржника, які вчинені щодо розпорядження його майном на підставі рішень власника або його органів управління (постанова

Північного апеляційного господарського суду від 12 листопада 2024 р. у справі № 910/18632/23 (910/8585/24)) [5].

Слід розмежовувати наслідки визнання недійсними правочинів боржника-юридичної особи та правочинів боржника-фізичної особи. Так, відповідно до ч. 3 ст. 42 КУзПБ у разі визнання недійсними правочинів боржника з підстав, передбачених частиною першою або другою цієї статті, сторона за таким правочином зобов'язана повернути боржнику майно, яке вона отримала від боржника, а в разі неможливості повернути майно в натурі – відшкодувати його вартість грошовими коштами за ринковими цінами, що існували на момент вчинення правочину.

Якщо ж недійсним визнано правочин боржника-фізичної особи, то відповідно до п. 2 ч. 7 ст. 123 КУзПБ суд приймає рішення про закриття провадження у справі за клопотанням зборів кредиторів, сторони у справі або з власної ініціативи, якщо майно членів сім'ї боржника було придбано за кошти боржника та/або зареєстровано на іншого члена сім'ї з метою ухилення боржника від погашення боргу перед кредиторами.

Ю. Кабенюк у цьому контексті зазначає, що вдається встановити, що п. 2 ч. 7 ст. 123 КУзПБ фактично нівелює положення ст. 42 цього ж акта, оскільки наявність підстав для визнання правочину недійсним буде слугувати можливістю закриття провадження у справі про неплатоспроможність [6, с. 70].

Такий наслідок настає для боржника як покарання для недобросовісних учасників цивільних правовідносин.

З цього приводу в ухвалі Господарського суду Харківської області від 24 січня 2025 р. у справі № 922/4460/21 вказано таке: «... поведінка Боржника є недобросовісною та пов'язана виключно на звільнення себе від боргових зобов'язань в неправовий «штучно створений» спосіб – шляхом введення у справу «штучного кредитора з вирішальним голосом» [7].

Право на пред'явлення позову про визнання недійсними угод у процедурі банкрутства, згідно зі ст. 42 КУзПБ, належить арбітражному керуючому та кредиторам. При цьому для арбітражного керуючого пред'явлення такого позову є обов'язком, а для кредиторів – правом.

З цього приводу Верховний Суд у складі палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 24 листопада 2021 р. у справі № 905/2030/19 (905/2445/19) вказав таке: «Судова палата вважає, що, проаналізувавши документи та фактичні обставини ще на стадії розпорядження майном або у процедурі ліквідації арбітражний керуючий зобов'язаний самостійно визначитися з наявністю підстав для подання заяви (позову) про визнання недійсними правочинів боржника для збільшення ліквідаційної маси, відновлення порушених прав кредиторів і погашення їх вимог.

Наведене є свідченням, що подання заяв про визнання недійсними правочинів боржника в разі встановлення арбітражним керуючим наявності франдаторних правочинів боржника, вчинених у підозрілий період, – це обов'язок арбітражного керуючого, який спрямований на виявлення та повернення майна боржника у справі про банкрутство, та свідченням безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі. У випадку відсутності підстав для ствердження, що правочини боржника, укладені у підозрілий період, є франдаторними, ліквідатор зазначає про таку відсутність у своєму остаточному звіті. Невиконання зазначеного обов'язку є підставою для відмови господарським судом у затвердженні звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу, що узгоджується з положеннями частини четвертої статті 65 КУзПБ» [8].

Важливим у цьому контексті є також питання застосування позовної давності до позовних вимог про визнання недійсними угод у процедурі банкрутства. Слід зауважити, що для арбітражного керуючого початок перебігу позовної давності обчислюється так само, як і для боржника.

У постанові Верховного Суду у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 17 березня 2020 р. у справі № 10/5026/995/2012 сформувано висновок про те, що у разі пред'явлення позову у межах справи про банкрутство як особою, право якої порушене (боржником), так і в інтересах цієї особи іншою уповноваженою на це особою (арбітражним керуючим) перебіг позовної давності обчислюється з одного й того самого моменту: коли особа довідалася або могла довідатися про порушення її права або про особу, яка його порушила; оскільки в протилежному випадку має місце безпідставне наділення арбітражного керуючого як особи, що у справі про банкрутство діє від імені боржника, особливим статусом з наданням тим самим боржнику як носію права у спорі не передбаченої нормами закону переваги перед іншими учасниками цього спору у захисті своїх прав та інтересів, зокрема, обмежує протилежну сторону спору у захисті своїх прав та інтересів щодо предмета спору, і, відповідно, ставить її у нерівне становище перед суб'єктом звернення – боржником/арбітражним керуючим.

Враховуючи, що ані Закон про банкрутство (положення якого втратили чинність), ані чинний Кодекс України з процедур банкрутства не встановлюють спеціальних норм про позовну давність (у тому числі щодо звернення до суду арбітражного керуючого із заявою про визнання недійсними правочинів, укладених боржником), Верховний Суд акцентував, що при визначенні початку перебігу позовної давності у спорі за вимогами боржника/арбітражного керуючого не допускається врахування як обставин (дати) порушення провадження у справі про банкрутство, так і дати призначення (заміни кандидатури) арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора). Отже, до цих правовідносин застосовуються загальні положення стосовно позовної давності [9].

Разом з тим, строк позовної давності для арбітражного керуючого може бути поновлено за наявності об'єктивних причин. Наприклад, Північно-Західний апеляційний господарський суд у своїй постанові від 11 листопада 2024 р. у справі № 15/68-10(902/1563/23) вказав: «попередні лікві-

датори боржника – арбітражні керуючі неналежним чином виконували свої повноваження та не вчиняли дій (допустили бездіяльність) щодо звернення до суду за захистом порушених прав підприємства банкрута... При цьому, колегія суддів звертається до висновків про застосування норм права, викладених у постановках Верховного Суду від 16 квітня 2019 р. у справі № 902/357/18 та від 23 жовтня 2018 р. у справі № 904/5978/14, що полягають у можливості визнання поважними причин пропущення строку позовної давності у зв'язку з бездіяльністю раніше призначених ліквідаторів банкрута та вчинення ними дій не в інтересах банкрута та його кредиторів, тобто обставини, які робили своєчасне пред'явлення позову утрудненим» [10].

Закінчення строку позовної давності, на перший погляд, може слугувати підставою для легітимації незаконних дій боржника. Однак, правом на пред'явлення позову про визнання угод недійсними у процедурі банкрутства наділені також кредитори, які аж ніяк не отожднюються із боржником, а відтак для них строк позовної давності починається, як правило, у процедурі банкрутства. Тобто, угоди боржника, які укладені понад три роки до відкриття провадження у справі про банкрутство, можуть бути оспорені кредиторами, що буде відповідати принципу справедливості.

Висновки. Отже, підстави для визнання угод недійсними у процедурі банкрутства є найрізноманітнішими, у зв'язку з чим можна виділити: визнання угод недійсними за загальними підставами (невідповідність угоди вимогам закону у широкому розумінні); визнання недійсними фраздаторних угод через їх невідповідність загальним засадам цивільного законодавства; визнання недійсними фраздаторних угод згідно зі ст. 42 КУЗПБ. Наслідки визнання недійсними правочинів різняться для боржників-юридичних осіб та боржників-фізичних осіб, а саме у тій частині, що у випадку визнання недійсним правочину боржника-юридичної особи майно повертається у ліквідаційну масу, а якщо боржником є фізична особа, то визнання її правочину недійсним стає підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 30 січня 2019 р. у справі № 910/6179/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79846005> (дата звернення: 10.01.2025).
2. Ніколенко Л. М., Федоренко Ю. С. Процесуальна форма розгляду відокремлених проваджень у справі про банкрутство. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 1. С. 22–26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-82-1-1-19-23>
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 07 вересня 2022 р. у справі № 910/16579/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107140913> (дата звернення: 10.01.2025).
4. Гурич М. О. Визнання недійсними правочинів боржника у процедурі банкрутства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2022. 208 с.
5. Постанова Північного апеляційного господарського суду від 12 листопада 2024 р. у справі № 910/18632/23 (910/8585/24)). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123423015> (дата звернення: 10.01.2025).
6. Кабенюк Ю. Визнання правочинів недійсними у процедурі неплатоспроможності фізичної особи. *Право України*. 2022. № 7. С. 63–76. DOI: 10.33498/юу-2022-07-063
7. Ухвала Господарського суду Харківської області від 24 січня 2025 р. у справі № 922/4460/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124686967> (дата звернення: 30.01.2025).
8. Постанова Верховного Суду у складі палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 24 листопада 2021 р. у справі № 905/2030/19 (905/2445/19). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102147785> (дата звернення: 10.01.2025).
9. Постанова Верховного Суду у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 17 березня 2020 р. у справі № 10/5026/995/2012. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88305132> (дата звернення: 10.01.2025).
10. Постанова Північно-Західного апеляційного господарського суду від 11 листопада 2024 р. у справі № 15/68-10(902/1563/23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123009511> (дата звернення: 10.01.2025).